

Гетманенко О. О.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Hetmanenko Oleksiy

*Postgraduate Student at Department of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ І ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СВІТОГОСПОДАРСЬКОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті досліджено інтегральну сукупність фінансової безпеки світового господарства, визначено глобальні тенденції та закономірності її розвитку, розуміння сильних і слабких сторін, можливостей, ризиків та загроз для фінансової безпеки національних економік країн, які містять їх інтеграція до світового господарства та глобалізація. Визначено основні фінансово-безпекові фактори, які чинять вплив на показники функціонування світового господарства та параметри глобалізації економіки. Отримані результати дослідження спрямовані на вдосконалення засад управління фінансовою безпекою національних економік країн та забезпечення її високого порогового рівня з урахуванням тенденцій і закономірностей розвитку світового господарства та його триваючої глобалізації.

Ключові слова: світове господарство, глобалізація, інтеграція, країна, тенденції, закономірності, фактор, ризик, загроза.

Вступ та постановка проблеми. Світове господарство є складною системою, а вся сукупність національних економік взаємопов'язана з рухом товарів, послуг і факторів виробництва. На початку ХХІ століття світове господарство почало набувати нової якості, найважливішою формою та одночасно новим етапом інтернаціоналізації господарського життя якого стає глобалізація. Феномен глобалізації є економічною взаємозалежністю країн усього світу в результаті зростаючого обсягу та різноманіття міжнародних угод з обміну товарами, послугами й регулювання світових потоків капіталу, а також завдяки все більш швидкій та масштабній дифузії технологій. Таким чином, глобалізація є процесом руху до інтегрального світового економічного, фінансового, інформаційного та гуманітарного простору, що обумовлює подолання державних бар'єрів на шляху руху інформації, капіталів, товарів, послуг і зростання ролі наднаціональних інститутів регулювання світової економіки.

Однак внаслідок нерівномірності зростання економік країн світу, а також недосконалості та відсутності правил і засад функціонування й регулювання світового господарства налагодження міжнародних економічних відносин між усіма його суб'єктами відбувається в умовах невідповідності ступеня фінансового взаємопроникнення світової економіки і недостатньої ефективності систем управління глобальною економікою і фінансами та діяльності міжнародних регулюючих інституцій. До того ж нерівномірність та диспропорції у зростанні економік країн світу та рівнів їх розвитку можуть спричиняти додаткові ризики та загрози економічній і фінансовій незалежності та стабільності національних економік.

З огляду на вищевикладене та подальше поширення глобалізаційних процесів і розширення світогосподарських відносин дослідження тенденцій і закономірностей розвитку глобальних параметрів фінансової безпеки світового господарства є вкрай важливим для розуміння та прогнозування потенційних ризиків і загроз для фінансової безпеки будь-якої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження світового господарства та визначенням тенденцій і закономірностей його розвитку займа-

лись такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як Л. Браун, В. Буглай, А. Вінер, Л. Горбач, В. Іванов, А. Кіреєв, В. Колесов, Л. Красавіна, В. Кудров, Я. Ларіна, Ю. Макогон, Д. Медоуз, С. Мочерний, В. Некрасов, Д. Несбіт, П. Нікіфоров, В. Овчинников, Ю. Пахомов, В. Полонський, А. Полуєтков, М. Робертс, А. Рум'янцев, В. Секретарюк, П. Скакун, А. Тофлер, Е. Уткін, А. Філіпенко, С. Фомішин, Д. Хау. Питанням аналізу впливів глобалізації та інтеграції України до світового господарства на глобальну та національну фінансову безпеку присвячені праці вітчизняних авторів, зокрема роботи В. Будкіна, І. Бурковського, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Кредісова, Д. Лук'яненка.

Метою статті є дослідження фінансової безпеки світового господарства та визначення тенденцій і закономірностей його розвитку для розуміння сильних та слабких сторін, можливостей, ризиків та загроз для фінансової безпеки національних економік країн, які містяться у процесах інтернаціоналізації та інтеграції світового господарства в умовах триваючої глобалізації.

Результати дослідження. Серед основних особливостей функціонування світового господарства на сучасному етапі розвитку слід виділити такі:

1) розширилося коло сфер та секторів світового господарства, які раніше або не потрапляли під регулювання, або регулювалася вкрай слабо (нові фінансові інструменти та сек'юритизація, тіньова фінансова та банківська системи, блокчейн та обіг криптовалют);

2) відкриття економік і лібералізація руху капіталу, що охопили велику кількість країн, створювали умови для непрогнозованого руху «гарячих грошей», спекулятивного припливу короткострокового капіталу, його втечі, виникнення «фінансових інфекцій»; наявність значних неконтрольованих лакун у поєднанні з вільним переміщенням великої маси «легких грошей» сприяли збільшенню волатильності всього світового господарства, світової фінансової системи, виникненню в них серйозних ризиків; на старті кризи, у 2008–2009 роках, сукупний обсяг транскордонних інвестицій (прямих іноземних інвестицій, кредитів і депозитів, покупок іноземних акцій та облігацій) впав практично в шість разів; при цьому на

розвинені економіки прийшлося 96 % загального скорочення припливу капіталу у 2007–2011 роки [1, с. 73]; потрясіння на американському ринку передалися в Європу, перш за все через фінансовий ринок; американські банки, опинившись у скрутному становищі, стали відмовляти своїм європейським партнерам у звичайних для банківської спільноти щоденних кредитах; виснаження каналів грошового обігу моментально скувало фінансову та банківську системи ЄС і Єврозони; зіткнувшись із нестачею ліквідності, європейські банки змушені були збільшувати пасиви та обмежувати зростання активів; у результаті цього Західна Європа стала лідером падіння в переміщенні капіталу (72 %) [2];

3) Бреттон-Вудські міжнародні регулюючі інститути (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк), що покликані регулювати глобальні фінансові процеси, були нейтралізовані та перебували у глибокій кризі (наприклад, МВФ так і не «отямився» після поразок у ході Азійської кризи 1997–1998 років, суттєво звузилася сфера діяльності Світового банку), вони потребують глибокого реформування на реальні наднаціональні інститути, які могли б діяти ефективно, адекватно сучасним умовам, здійснюючи глобальне торгово-економічне та фінансове регулювання [3].

Саме ця невідповідність спричинила той факт, що однією з найважливіших тенденцій розвитку світового господарства в умовах поширення глобалізаційних процесів є його кризовий характер. У 2007 році, напередодні глобальної фінансової кризи, кількість країн із темпом приросту ВВП більш ніж 7 % було максимальним за всю післявоєнну історію і перевищувало 60. Причому до їх числа входили країни-гіганти, такі як Китай, Індія, Росія, які стали драйверами світового економічного зростання. Порівняно високу динаміку розвитку в той період демонструвала Бразилія, що послужило підставою об'єднання цієї четвірки в групу БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай). У післякризовий період кількість таких швидко зростаючих держав різко скоротилася, а в середині другого десятиліття ХХІ сторіччя їх налічувалося всього дев'ять, тільки одна країна-гігант (Індія) демонструвала темпи зростання понад 7 %. До того ж показники приросту індійського ВВП, «швидше за все, перебільшувалися за рахунок хитромудрих інтерпретацій» [4, с. 462].

З кризи 2008–2009 років світове господарство постійно перебуває під тиском цілого комплексу загроз та стикається з низкою економічних і політичних потрясінь, що знаходить своє відображення в темпах зростання ВВП світу та країн, а також, як наслідок, рівня економічної та фінансової безпеки.

Головна системна проблема світового господарства полягає не у зниженні траєкторії економічного зростання, не в наявній тенденції до зменшення динаміки ВВП світу та окремих країн (табл. 1), серед яких є найбільш розвинені країни світу (США, Великобританія тощо), а в тому, що у світовій економіці основними тенденціями та трендами стали ризиковість, нестабільність і непередбачуваність, а постійні загрози та періодичні шоки приводять до різного рівня потрясінь світове господарство, міжнародні фінансові та товарні майданчики. Ці явища багато експертів почали розглядати як зворотний бік глобалізації світового господарства, яке вступило в смугу турбулентності і глибоких, багато в чому хворобливих трансформацій, а низка фінансово-економічних шоків продемонструвала крихкість світової економіки й «випустила на свободу монстрів глобальної нестабільності» [5].

Світове господарство та міжнародні економічні співтовариства сьогодні перебувають в умовах переходу наці-

ональних систем регулювання на міжнародні стандарти (причому масив глобальних стандартів постійно розширюється) та створення й запровадження ефективних спільних антикризових дій для забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки як світової економіки, так і кожної окремої країни.

Як видно з даних табл. 1, з другої половини 2015 року розпочалося погравлення світової економіки та операцій з капіталом, чому сприяли більш сприятливі фінансові та грошово-кредитні умови, підвищення економічної активності учасників світового господарства. Однак така тенденція не була стійкою, а у 2018 році знову відбулося сповільнення економічного зростання. Ситуація значно ускладнилася відсутністю серед провідних світових країн (США, КНР, ЄС) єдності в поглядах та діях на тлі неопротекціоністської конфронтації та небезпечного накопичення політичних і фінансово-економічних ризиків, що призводить до взаємної недовіри, торгово-економічного та військово-політичного суперництва й протистояння між країнами.

Серед основних факторів, які спричинили уповільнення світового економічного зростання у 2018–2019 роках, можна виділити такі:

- спад зростання промислового виробництва у висезгаданих країнах (групах країн), що, відповідно, призвело до падіння в торгівлі;

- погіршення та складний фінансовий стан багатьох країн, повернення низки з них до більш помірних темпів зростання в економіці, наприклад США;

- низький рівень підприємницької впевненості в умовах зростання напруженості у відносинах між США й Китаєм в питаннях торгівлі і технологій; внаслідок розширення США тарифних заходів та запровадження відповідних дій партнерами по торгівлі із січня 2018 року зросла вартість деяких проміжних впроваджуваних тарифних і нетарифних бар'єрів, посилилась невизначеність щодо обсягів та динаміки майбутніх торговельних відносин; наприклад, компанії обробної промисловості стали проявляти більше обережності у витратах довгострокового характеру й скоротили обсяги купівлі машин та обладнання, ця тенденція особливо помітна в країнах Східної Азії, які беруть активну участь у торгівлі та створенні глобальних ланцюжків доданої вартості;

- ослаблення зовнішнього попиту й дестабілізація внаслідок запровадження нових стандартів в автомобілебудуванні в Європі та адаптації виробничих ліній для дотримання нових норм, зрушення в перевагах споживачів, що зумовлені переходом на вичікувальну позицію в умовах швидкої зміни технологій і норм викидів в багатьох країнах, а також розвитку різних альтернативних варіантів індивідуального та спільного користування автомобільним транспортом;

- погіршення глобальних макроекономічних умов в групі найбільших країн з ринком, що розвивається, таких як Бразилія, Мексика і Росія, головним чином внаслідок індивідуальних для кожної країни чинників, а щодо Росії – триваючих санкційних обмежень;

- уповільнення темпів зростання попиту в Китаї внаслідок посилення макроекономічних наслідків зростання напруженості у сфері торгівлі, запровадження обтяжуючих норм регулювання для стримування зростання заборгованості та напруженості у сфері торгівлі із США;

- триваюча загальна невизначеність у світовій торговій політиці, що негативно позначилась на країнах Східної Азії;

- зниження зростання внутрішнього попиту в Індії внаслідок галузевих проблем в автомобільному секторі та у сфері нерухомості, а також невизначеності, що зберігається щодо фінансового стану небанківських фінансових організацій;

Динаміка реального ВВП країн світу, %

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
<i>Світ</i>	3,4	3,2	2,6	3,2	3,0	2,4
<i>Країни з розвинутою економікою</i>	2,1	2,3	1,7	2,4	2,2	1,6
Сполучені Штати Америки	2,6	2,9	1,6	2,4	2,9	2,3
Зона Євро	1,3	2,1	1,9	2,5	1,9	1,1
Японія	0,4	1,4	0,6	1,9	0,8	1,1
<i>Країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються</i>	4,6	4,0	4,2	4,5	4,3	3,5
Східна Азія і Тихоокеанський басейн	6,8	6,5	6,4	6,5	6,3	5,8
Китай	7,3	6,9	6,7	6,8	6,6	6,1
Індонезія	5,0	4,9	5,0	5,1	5,2	5,0
Таїланд	1,0	3,0	3,4	4,0	4,1	2,5
Європа та Центральна Азія	3,9	4,7	1,9	4,1	3,2	2,0
Російська Федерація	0,7	-2,5	0,3	1,6	2,3	1,2
Туреччина	5,2	6,1	3,2	7,5	2,8	0,0
Польща	3,3	3,8	3,1	4,9	5,1	4,3
Україна	-6,6	-9,8	2,4	2,5	3,3	3,6
Латинська Америка та Карибський басейн	1,3	0,3	-0,3	1,9	1,7	0,8
Бразилія	0,5	-3,5	-3,3	1,3	1,3	1,1
Мексика	2,8	3,3	2,9	2,1	2,1	0,0
Аргентина	-2,5	2,7	-2,1	2,7	-2,5	-3,1
Близький Схід і Північна Африка	2,7	2,3	5,3	1,1	0,8	0,1
Саудівська Аравія	3,7	4,1	1,7	-0,7	2,4	0,4
Іран	3,2	-1,6	13,4	3,8	-4,9	-8,7
Єгипет	2,9	4,4	4,3	4,2	5,3	5,6
Південна Азія	6,8	7,0	8,1	6,7	7,1	4,9
Індія	7,4	8,2	8,2	7,2	6,8	5,0
Пакистан	4,1	4,1	4,6	5,2	5,5	3,3
Бангладеш	6,3	6,8	7,1	7,3	7,9	8,1
Африка на південь від Сахари	5,1	3,4	1,3	2,7	2,6	2,4
Нігерія	6,3	2,7	-1,6	0,8	1,9	2,0
Південна Африка	1,8	1,3	0,4	1,4	0,8	0,4
Ангола	4,7	3,0	-2,6	-0,1	-1,2	-0,7
<i>Країни з високим рівнем доходу</i>	2,0	2,5	1,7	2,4	2,2	1,7
<i>Країни, що розвиваються</i>	4,9	4,3	4,3	4,8	4,4	3,7
<i>Країни з низьким рівнем доходу</i>	6,1	4,5	5,0	5,5	5,8	5,4

Джерело: складено автором на підставі джерела [6]

– вихід Великобританії зі складу Європейського Союзу.

Щодо нових інституціональних елементів розбудови та регулювання засад світового господарства, сфери міжнародних економічних відносин, зокрема світової фінансової архітектури, слід виділити утворення у 2008 році нової міжнародної інституціональної платформи, а саме «Великої двадцятки» (G-20), до складу якої увійшли країни, на які припадають близько 85 % світового ВВП, 90 % світових фінансових активів, дві третини світового населення й три чверті міжнародної торгівлі.

Серед основних особливостей цієї організації слід виділити такі:

- на відміну від інших міжнародних організацій, «G-20» має принципово інший статус, а саме верховний;
- до її компетенцій належать забезпечення стійкого розвитку світового господарства та економіки, вироблення правил гри на світовому фінансовому ринку і в майбутньому, розроблення конкретних глобальних ініціатив і реформ [7];
- до її складу входять як розвинені країни, так і країни з економікою, що розвивається та перехідною економікою з кожного континенту (по десять країн із кожної

групи); така структура міжнародної організації є «реальним символом багатополарності, першим збалансованим механізмом врегулювання конфліктів фінансових інтересів між групами, що розвиваються, і розвинених економік» [8, с. 79].

Іншим новоутвореним міжнародним органом стала Рада з фінансової стабільності (СФС), яка також була утворена у 2009 році одразу після «G-20». До її складу входять центральні банки і фінансові регулятори країн-членів «G-20», а також представники азійських фінансових центрів, провідних міжнародних економічних організацій (наприклад, Світовий банк, МВФ, Банк міжнародних розрахунків). До її компетенцій належать:

- забезпечення практичного втілення основних принципів реформ, що розробляються «G-20»;
- координація діяльності міжнародних і національних інститутів регулювання, макропруденційний нагляд, гармонізація фінансових систем, забезпечення фінансової стабільності.

Наступним фундаментальним фактором, який характеризує рівень глобалізації світового господарства та

його фінансові індикатори, є динаміка світової торгівлі, що виражається таким показником, як відношення обсягу світового товарообігу у вартісному вираженні до ВВП. Як показує здійснений нами аналіз, у період між 2008–2018 роками (від початку світової фінансової кризи 2008–2009 років до старту доби пандемічної економіки 2019–2020 років) відбулося відносно зниження темпів зростання світової торгівлі (табл. 2).

Аналіз останніх тенденцій у міжнародній торгівлі показує спочатку мінімальне зростання в період між 2012 і 2014 роками, потім спад у 2015 і 2016 роках і, нарешті, потужний підйом у 2017 і 2018 роках. Масштаби скорочення торгівлі товарами й послугами, що спостерігалося у 2015 і 2016 роках, відображають вплив не тільки циклічних факторів, таких як зниження обсягу інвестицій і цін на сировинні товари, але й змін, що відбулися в процесі міжнародної інтеграції. Багато країн почали приділяти увагу моделям розвитку, більшою мірою орієнтованим на внутрішні потреби, що стало результатом тривалого в низці країн процесу скорочення вертикальної спеціалізації, переорієнтації з аутсорсингу на рещорінг. Більш того, протягом останнього десятиліття в низці країн відзначалося зниження залежності обробного сектору від імпортованих ресурсів [9].

Після тривалого періоду нестабільності обсяг світової торгівлі зріс приблизно на 10 відсотків у 2017 і 2018 роках, досягнувши 25 трлн. дол. США [11]. Хоча деяке відновлення темпів приросту світової торгівлі та світового ВВП мало місце у 2017 році (торгівля знову стала зростати швидше виробництва, адже коефіцієнт еластичності підвищився до 1,5, наблизившись до середнього значення [12]), таке зростання було нетривалим і навіть нижче рівня 2014 року, а у 2018 році настало чергове сповільнення темпів зростання світової торгівлі (рис. 1).

Уповільнення рівня інвестицій і попиту на споживчі товари тривалого користування (зазначені товари завжди займали найбільшу частку у структурі торгівлі) в усіх країнах з розвинутою економікою і країнах з ринком, що формується, є зниженням через обмеження довгострокових витрат з боку компаній і домашніх господарств. Як наслідок, у період до 2020 року динаміка світової торгівлі, велику частку в якій складають продукція машинобудування та споживчі товари тривалого користування, залишалася млявою. Після зниження до рівня менше 2 відсотків у четвертому кварталі 2018 року темпи зростання обсягу торгівлі в першому кварталі 2019 року сповільнилися до приблизно 0,5% відносно того ж кварталу попере-

днього року. Це уповільнення було особливо помітним у країнах Азії з ринком, що формується [14].

Таке уповільнення міжнародної торгівлі, яке відбувалося на фоні загострення протиріч між різними учасниками цього процесу та розгортання протекціонізму з боку країн після 2008–2009 років (поширення ізоляціоністських настроїв серед країн світу набуло нового значення з моменту запровадження неопротекціоністської політики США після обрання президентом Д. Трампа), дає змогу зробити висновок про кризовий період у розвитку глобалізації світового господарства, в ході якого фінансово-промисловим істеблшментом низки провідних за економічними та ресурсними потугами держав світу глобалізація визнається загрозою та джерелом економічних і соціальних проблем країн світу, які можна мінімізувати шляхом послаблення залучення до світової економіки. За даними СОТ, у 2018 році відбулося радикальне розширення вжиття протекціоністських заходів у міжнародній торгівлі. Хоча їх загальне число, наприклад, за період із середини жовтня 2017 року по середину жовтня 2018 року (стандартний період моніторингу СОТ) зросло незначно, склавши в середньому 11 заходів на місяць (для порівняння, за аналогічний період 2016–2017 років відбулося 9 заходів, максимум зафіксовано у 2015 році, а саме в середньому 19 заходів), обсяг зовнішньоторговельних поставок, на який вони поширюються, збільшився порівняно з попереднім періодом спостереження більш ніж у 7 разів, досягнувши 588,3 млрд. дол. США [15].

Криза 2008–2009 років призвела фактично до розгойдування та дестабілізації «Вашингтонського консенсусу», який ставить на головне місце дерегулювання, бюджетну дисципліну, приватизацію, відкритість ринків товарів і капіталів. Нездатність багатьох країн, що розвиваються, подолати економічний спад, вирватися з трясовини бідності, скоротити відставання від лідерів все частіше пов'язувалася з економічною політикою, яку їм нав'язав МВФ. «Вашингтонський консенсус» став міцно асоціюватися з тезою про «руйнівний вплив» глобалізації на країни, що розвиваються [16].

Слабкі перспективи торгівлі деякою мірою відображають напруженість у цій сфері, створюють перешкоди для зростання інвестицій. Настрої підприємців та обстеження менеджерів із закупівель вказують на низькі очікувані показники обробної промисловості і торгівлі з особливо песимістичними оцінками щодо нових замовлень. Позитивним аспектом залишалася в цей період ситуація у сфері послуг, де настрої залишаються відносно стійкими,

Таблиця 2

Динаміка світової торгівлі, річні зміни у %

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Світова торгівля, загалом	3,9	2,8	2,3	5,7	3,6	1,1
Експорт						
Країни з розвинутою економікою	4,0	3,8	1,8	4,7	3,1	0,9
Країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються	3,3	1,4	3,0	7,3	3,9	1,9
Імпорт						
Країни з розвинутою економікою	3,9	4,8	2,6	4,7	3,0	1,2
Країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються	4,3	-0,9	1,8	7,5	5,1	0,7
Світовий експорт, млрд. дол. США						
Товари та послуги	23 752	21 096	20 713	22 801	24 882	24 739
Експорт товарів	18 632	16 197	15 737	17 439	19 106	18 898
Експорт послуг	5 120	4 899	4 976	5 362	5 776	5 841

Джерело: складено автором на підставі джерела [10]

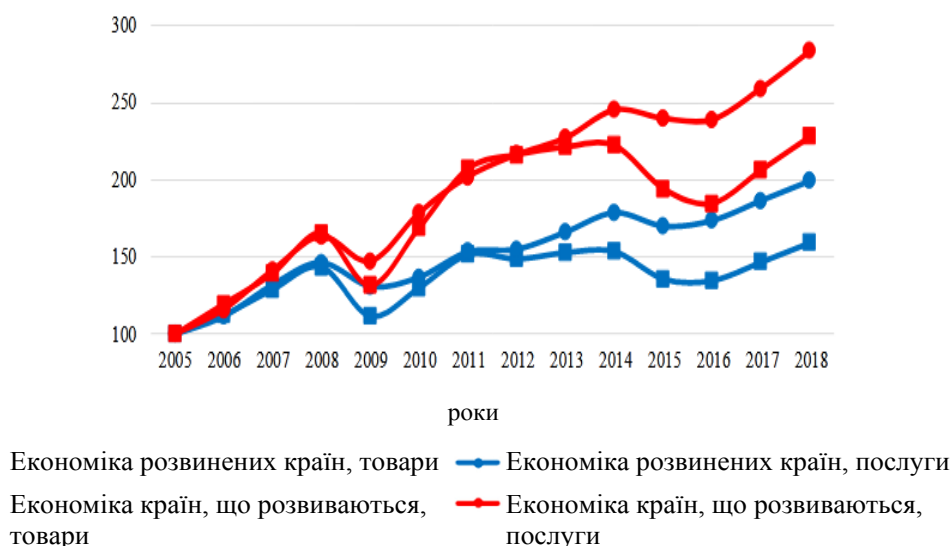

Рис. 1. Експорт послуг и товарів, 2005–2018 роки (2005 = 100)

Джерело: складено автором на підставі джерела [13]

підтримуючи зростання зайнятості (що сприяє більшій впевненості споживачів) [14].

Ще одним важливим показником функціонування світового господарства та глобалізації є міжнародний рух капіталу, тобто прями інвестиції, портфельні інвестиції та різноманітні фінансові похідні інструменти, які зближують усі основні фондові ринки світу, а також інші інвестиції, що забезпечують доступ на закордонні кредитні ринки, багато в чому визначають майбутнє світової економіки. Відновлюючись після кризи 2008–2009 років, міжнародний рух капіталу поки так і не досяг попередніх пікових значень, останніми роками його річні обсяги коливаються в межах 30–50 % від рівня 2007 року (табл. 3). Скорочення обсягів міжнародного руху капіталу – це перш за все наслідок невисокої динаміки світового ВВП. За уповільнення зростання світової економіки збільшення потреби в експорті та імпорті товарів, послуг і капіталу також сповільнилося [17]. Така ситуація спровокувала також зміни в структурі потоків капіталу, адже за скорочення частки портфельних інвестицій превалюючими в структурі потоків капіталу стали прями інвестиції.

Уповільнення економічної динаміки спостерігалось також у групі розвинених країн (насамперед, у Єврозоні) і в групі країн з ринком, що формується. Останні, проте, зберегли лідерство в темпах зростання ВВП (у середньому 4,7 % проти 1,7 % у розвинених країн у 2012–2018 роках), а також у динаміці експорту та імпорту як товарів і послуг, так і капіталу. В результаті цього частка країн з ринком, що формується на світовому ринку капіталу, поступово збільшується, причому не тільки в його імпорті, але й в експорті. Водночас лідерство розвинутих країн, як і раніше, зберігається (у 2018 році в експорті прямих іноземних інвестицій їх частка складала 72 %, в імпорті – 59 % [18]).

Після світової кризи 2008 року міжнародний рух капіталу так і не відновився в повному обсязі, що було спричинено уповільненням темпів економічного зростання, високою волатильністю ринків, а також посиленням геополітичних, політичних та економічних ризиків країн.

Слід також відзначити, що новою реальною загрозою економічної та фінансової стабільності світового господарства стають швидкозростаючі борги його суб'єктів, як приватних, так і державних, як банківського, так і нефі-

нансового секторів. Через обмеженість ресурсів у держав і міжнародних інститутів по відношенню до зростаючої величини їх заборгованості виникає ситуація, коли внаслідок високого рівня заборгованості поглинаюча здатність держав і міжнародних інститутів суттєво знижується. За таких умов більш стрімким і руйнівним для світового господарства буде поширення нестабільності, ризиків та загроз, що можуть виникнути хоча б у якійсь одній з ланок системи.

Незаперечним є той факт, що в ситуації, коли мають місце уповільнення темпів світового економічного зростання, ескалації торговельних воєн, посилення геополітичної напруги тощо, в рамках світової фінансової системи будуть виникати осередки нестабільності, але до початку коронавірусної пандемії 2019 року та обвалу нафтового ринку навесні 2020 року загрози системної нестабільності й виникнення боргової кризи світового масштабу оцінювалися експертами як незначні, оскільки генератор останньої глобальної кризи, а саме фінансовий та банківський сектори, став більш здоровим та істотно зменшив рівень свого левериджу порівняно з 2008–2009 роками [19].

З іншого боку, багато розвинутих країн і Китай досягли високого рівня боргового навантаження в державному секторі. Однак у цьому сегменті ризики дестабілізації оцінювалися як помірні, оскільки низькі відсоткові ставки підвищували ступінь боргової стійкості більшості держав світу, а борговий тиск змушує їх проводити зважену фінансову політику. Крім того, суттєвий потенціал зростання китайської економіки посилював ступінь керованості борговими процесами в цій країні. Водночас збереження високого рівня боргового навантаження в розвинутих країнах наражає їх на ризики рефінансування боргу, а високий рівень державного боргу стримує кредитний процес у підприємницькому секторі [20]. Схильні в нашому аналізі спиратися на фундаментальну оцінку аналітиків МВФ К. Райнхарта і К. Рогоффа, які констатували, що в розвинутих країнах проблеми боргового навантаження за перевищення боргом рівня 90 % ВВП негативно впливають на економічне зростання [21].

Висновки. Здійснене нами дослідження тенденцій і закономірностей світового господарства щодо його фінансової безпеки дає змогу стверджувати, що волатиль-

Динаміка міжнародного руху капіталу, млрд. дол. США

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Світове господарство						
Сальдо фінансового рахунку	343,4	52,1	40,5	155,6	162,3	407,4
Країни з розвинутою економікою						
Сальдо фінансового рахунку, всього	314,6	324,8	436,4	394,7	323,0	386,0
зокрема, США	-297,3	-325,9	-382,0	-357,6	-445,5	-442,0
Зона євро	337,6	297,9	372,6	424,8	330,1	328,4
Японія	58,9	180,9	266,8	166,8	182,7	169,1
Велика Британія	-154,2	-142,6	-145,8	-115,8	-85,8	-97,2
Канада	-42,3	-56,2	-49,5	-40,4	-36,4	-32,5
Прямі інвестиції, нетто	210,4	-39,1	-260,0	322,1	-148,2	14,9
Портфельні інвестиції, нетто	74,1	252,3	558,2	5,7	353,5	417,1
Похідні фінансові інвестиції, нетто	-2,7	-88,7	20,3	13,6	57,9	-15,4
Інші інвестиції, нетто	-102,5	-25,4	-60,8	-191,1	-69,6	-92,5
Країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються						
Сальдо фінансового рахунку, всього	28,8	-272,8	-395,9	-239,1	-160,6	21,5
зокрема, країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються, Азії	152,8	75,4	-24,5	-63,8	-204,0	93,0
країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються, Європи	-30,2	63,2	2,7	-18,0	104,7	71,1
Латинська Америка і Карибський басейн	-196,7	-186,8	-97,1	-89,2	-113,9	-80,6
Близький Схід і Центральна Азія	179,6	-152,5	-218,8	-31,1	95,9	-8,9
Африка до півдня від Сахари	-76,6	-72,1	-58,2	-36,9	-43,3	-53,1
Прямі інвестиції, нетто	-430,1	-344,8	-259,4	-302,9	-383,2	-384,9
Портфельні інвестиції, нетто	-89,7	123,3	-54,6	210,6	-116,1	-20,9
Похідні фінансові інвестиції, нетто	-	-	-	-	-	-
Інші інвестиції, нетто	408,5	468,8	396,7	110,8	232,7	312,3

Джерело: складено автором на підставі [10]

ність і шоки є невідмінними атрибутами сучасної світової економіки. Багато держав стоять перед серйозними структурними проблемами. Від того, наскільки успішним буде протистояння негативним факторам на національному та глобальному рівнях, залежить майбутнє світового господарства. Інтегрований аналіз тенденцій і контртенденцій суверенного, регіонального та глобального розвитку показує, що світова економіка накопичує ризики й знову вступає в зону підвищеної турбулентності. Наявна дестабілізація макроекономічної політики викликана зростанням розбіжностей у відносинах між провідними світовими державами, руйнуванням механізмів багатостороннього

регулювання, торговими та гібридними війнами, застосуванням санкцій, загрозою чергового витка гонки озброєнь і розвороту глобальної економіки від зростання до рецесії, яка набула реальних обрисів в умовах обнулення нафтового ринку навесні 2020 року та актуального перебігу глобальної коронавірусної пандемії (COVID-19). Це накопичення ризиків спричиняє необхідність масштабного перезавантаження макроекономічної політики світових країн-лідерів, адже воно знаходить своє відображення у рівні їх фінансової безпеки й зачіпає не тільки найбільш вразливі країни, що розвиваються, але й найбільші високорозвинені держави.

Список використаних джерел:

1. Оболенский В. Внешнеэкономические связи России: современные вызовы и возможные ответы. Москва : Институт экономики РАН, 2016. 296 с.
2. Буторина О. Причины и последствия кризиса в зоне евро. *Вопросы экономики*. 2012. № 12. С. 98–115.
3. Бекетов Н. Глобализация мировой экономики и мировой финансовый кризис. *Финансы и кредит*. 2009. № 25. С. 2–13.
4. Шарма Р. Взлеты и падения государств. Силы перемен в посткризисном мире. Москва : АСТ: Corpus, 2018. 592 с.
5. Who's afraid of cheap oil? *The Economist*. Jan 23rd 2016. URL: <http://economist.com/node/21688854/print> (дата звернення: 11.04.2020).
6. Сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org> (дата звернення: 10.04.2020).
7. What is the G-20? URL: <https://g20.org/en/about/Pages/whatis.aspx> (дата звернення: 22.04.2020).
8. Миркин Я. Развивающиеся рынки и Россия в структуре глобальных финансов: финансовое будущее, многолетние тренды. Москва : Магистр, 2015. 278 с.
9. Международная торговля и развитие. Доклад Генерального секретаря ООН от 17.08.2018. URL: https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/a74d221_ru.pdf (дата звернення: 22.04.2020).
10. Перспективы развития мировой экономики: спад в обрабатывающей промышленности, рост торговых барьеров. Вашингтон : Международный Валютный Фонд, 2019. 228 с.
11. Международная торговля и развитие. Доклад Генерального секретаря ООН от 25.07.2019. URL: https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/a74d221_ru.pdf (дата звернення: 22.04.2020).
12. World Trade Statistical Review 2018. World Trade Organization. Geneva, 2018. 209 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts18_toc_e.htm (дата звернення: 24.04.2020).

13. Офіційний сайт ЮНКТАД. URL: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en (дата звернення: 21.04.2020).
14. Мировой рост продолжает оставаться вялым. URL: <https://www.imf.org/ru/Publications/WEO/Issues/2019/07/18/WEOupdateJuly2019> (дата звернення: 18.04.2020).
15. Overview of Developments in the International Trading Environment. Annual Report of the Director-General (Mid-October 2017 to mid-October 2018). Geneva, WTO, 2018. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news18_e/trdev_11dec18_e.htm (дата звернення: 07.04.2020).
16. Stiglitz J. *Globalization and Its Discontents*. New York : W. W. Norton & Comp., 2002. 304 p.
17. Bussiere M., Schmidt J., Valla N. *International Financial Flows in the New Normal: Key Patterns (and why We Should Care)*. CEPII Policy Brief, March 2016, no. 10, pp. 1–30.
18. UNCTAD. *World Investment Report 2018*. Geneva, 2018. 251 p.
19. Credit Suisse Research Institute. *Assessing Global Debt*. Davos Edition, 2019.
20. Богдан Т. Глобальний борг та новітні тренди боргових потоків капіталу: ризики і можливості для України. URL: http://optimacenter.org/userfiles/Debt_Ukr_risks_5.pdf (дата звернення: 25.04.2020).
21. IMF Working Paper. *Financial and Sovereign Debt Crises: Some Lessons Learned and Those Forgotten* / prepared by Carmen M. Reinhart and Kenneth S. Rogoff. December 2013.

References:

1. Obolensky, V. (2016), *Foreign Economic Relations of Russia: Current Challenges and Possible Answers*. Institute of Economics, Moscow, Russia.
2. Butorina, O. (2012), “Causes and consequences of the crisis in the euro area”. *Issues of economics*, vol. 12. P. 98–115.
3. Beketov, N. (2009), “Globalization of the world economy and the global financial crisis”. *Finance and credit*, vol. 25. P. 2–13.
4. Sharma, R. (2018), *The Ups and Downs of States. The forces of change in the post-crisis world*. Corpus, Moscow, Russia.
5. Who’s afraid of cheap oil? *The Economist*. Jan 23rd 2016. [Electronic resource]. Available at: <http://economist.com/node/21688854/print> (accessed 11 April 2020).
6. World Bank website. [Electronic resource]. Available at: <http://www.worldbank.org> (accessed 10 April 2020).
7. What is the G-20? [Electronic resource]. Available at: <http://g20.org/en/about/Pages/whatis.aspx> (accessed 22 April 2020).
8. Mirkin, Ya. (2015), *Emerging markets and Russia in the structure of global finance: financial future, long-term trends*. Master, Moscow, Russia.
9. Report of the UN Secretary-General of 17/08/2018. *International trade and development*. [Electronic resource]. Available at: http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/a74d221_ru.pdf (accessed 22 April 2020).
10. International Monetary Fund, (2019), *Prospects for the development of the world economy: recession in manufacturing, growth in trade barriers*. Washington, USA.
11. Report of the UN Secretary-General of 25/08/2019. *International trade and development*. [Electronic resource]. Available at: http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/a74d221_ru.pdf (accessed 22 April 2020).
12. World Trade Statistical Review, (2018). World Trade Organization. Geneva, 2018. [Electronic resource]. Available at: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts18_toc_e.htm (accessed 24 April 2020).
13. Official UNCTAD website. [Electronic resource]. Available at: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en (accessed 21 April 2020).
14. *Global growth continues to be sluggish*. [Electronic resource]. Available at: <http://www.imf.org/ru/Publications/WEO/Issues/2019/07/18/WEOupdateJuly2019> (accessed 18 April 2020).
15. *Overview of Developments in the International Trading Environment*. Annual Report of the Director-General (Mid-October 2017 to mid-October 2018). Geneva, WTO, 2018. [Electronic resource]. Available at: https://www.wto.org/english/news_e/news18_e/trdev_11dec18_e.htm (accessed 7 April 2020).
16. Stiglitz, J. (2002), *Globalization and Its Discontents*. W.W. Norton & Comp. New York, USA.
17. Bussiere, M., Schmidt, J., Valla, N. (2016), *International Financial Flows in the New Normal: Key Patterns (and why We Should Care)*. *CEPII Policy Brief*, vol. 10, pp. 1–30.
18. UNCTAD. *World Investment Report 2018*. Geneva, Switzerland.
19. Credit Suisse Research Institute, (2019), *Assessing Global Debt*. Davos Edition.
20. Bogdan, T. (2019), *Global debt and the latest trends in debt capital flows: risks and opportunities for Ukraine*. [Electronic resource]. Available at: http://optimacenter.org/userfiles/Debt_Ukr_risks_5.pdf (accessed 25 April 2020).
21. Carmen, M. Reinhart and Kenneth S. Rogoff, (2013), *Financial and Sovereign Debt Crises: Some Lessons Learned and Those Forgotten*. IMF Working Paper. Washington, USA.

АНАЛИЗ ТЕНДЕНЦИЙ И ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВА

Аннотация. В статье исследована интегральная совокупность финансовой безопасности мирового хозяйства, определены глобальные тенденции и закономерности ее развития, понимание сильных и слабых сторон, возможностей, рисков и угроз для финансовой безопасности национальных экономик стран, которые содержат их интеграция в мировое хозяйство и глобализация. Определены основные финансово-безопасные факторы, которые оказывают влияние на показатели функционирования мирового хозяйства и параметры глобализации экономики. Полученные результаты исследования направлены на усовершенствование основ управления финансовой безопасностью стран и обеспечение ее высокого порогового уровня с учетом тенденций и закономерностей развития мирового хозяйства и его продолжающейся глобализации.

Ключевые слова: мировое хозяйство, глобализация, интеграция, страна, тенденции, закономерности, фактор, риск, угроза.

ANALYSIS OF TRENDS AND REGULARITIES OF WORLD ECONOMY FINANCIAL SECURITY

Summary. The world economy began to acquire a new quality and the most important form and at the same time a new stage in the internationalization of economic life which is globalization. This phenomenon is a growing economic interdependence of countries around the world as a result of the growing volume and diversity of international agreements with goods, services and global capital flows, as well as due to the increasingly rapid and widespread diffusion of technology. Thus, globalization is a process of movement to the world economic, financial, information and humanitarian space, which leads to overcoming state barriers to the movement of information, capital, goods, services and the growing role of supranational institutions of economic regulation. However, due to the inequality of economic growth in the world, as well as lagging and sometimes lack of rules and principles of functioning and regulation of the world economy, the establishment of international economic relations between all its actors occurs in mismatch of financial depth of the world economy and finance in the absence of effective international regulatory institutions. In addition, such uneven growth in the world's economies and levels of development can pose additional risks and threats to their economic and financial independence and stability.

The purpose of the article is to study the world economy and identify trends and patterns of its development to understand the different sides, possibilities and threats posed to the financial security of the country integration into the world economy.

The tendencies and regularities of the world economy development are substantiated; the main factors that have had and continue to have an impact on the world economy are identified. The scientific novelty is to determine the main trends and patterns of development of the world economy, the main factors that have had and continue to affect the world economy, financial indicators of the world economy and globalization.

The results of the study are aimed at improving the principles of financial security management of the countries and ensuring its high level, taking into account trends and patterns of development of the world economy and its ongoing globalization.

Key words: world economy, globalization, integration, country, trends, patterns, factor, risk, threat.